

Svarvkitt Anders

Anders i ungdomens år, här i militärkläder under rekryten som han gjorde på Gotland

Många säregna människor har fötts och fostrats här på Sollerön genom tiderna.

Den mest kända på senare tid torde vara Anders Trapp, eller som han kallades här på ön "Svarvkitt Anders". Anders föddes år 1901 i "fjoskamarn" (ladugårdskammaren) i Svarvkittgården som höll på att byggas av föräldrarna Trapp Anders Larsson och Ryss Karin Andersdotter. Att födas i "fjoskamarn" var inte så ovanligt på den tiden, det var ju så när en ny gård började byggas att det först ordnades med husrum för djuren. Då gjordes "fjosä" ladugården, med en liten kammare intill, där folket på den nya gården kunde dra nytta av värmen från djuren under kalla vintrar. Där bodde familjen i flera år, så ett till barn föddes där innan bostadshuset hann byggas. Anders skolgång startade med Lund Anders som lärare.

Efter avslutad skolgång var han med på skogsarbete några vintrar och deltog i arbetet på gården.

Men äventyret lockade honom och han sökte sig ut i landet och fick arbete av de mest växlande sorter, som täckdikning i trakten av Västerås och skogsarbete i närheten av Gävle. Han var också med som rallare då järnvägen i Västerdalarna, "Sämabanan" byggdes. I Sundsvall arbetade han med stadsplanemätningar då nya stadsdelar byggdes.

Vid Rundviksverken, några mil söder om Umeå blev Anders kvar i hela 16 år och med alla möjliga arbetsuppgifter. Våren 1939 behövdes mera arbetskraft så Anders skickade bud till Sollerön att arbete fanns däruppe och några solleröbor nappade på anbudet och reste dit. De som reste dit var brodern Lars, systersonen Rune, då 17 år, Bom Axel, 18 år, Trapp Nils, Flint Anders och hans syster Hilda, som följde med för att sköta matlagningen, Ryss Albert, Ryss Anton och Amusull Gunnar. Grudd Johan körde dem med bil den långa vägen dit och de blev inackorderade på övervåningen i ett stort hus på en gård intill arbetsplatsen. Rundviksverken, en stor masonitfabrik och sågverk behövde byggas ut så det blev anläggnings- och planeringsarbete som de ditresta solleröborna kom att arbeta med.

En del av arbetslaget vid dikesgrävningen vid Rundviksverken. I främre raden Ryss Albert, Svarvkitt Rune, Bom Axel. I bakre raden, den andre från vänster, Trapp Nils.

Bom Axel berättar, att de var 30 man som skulle gräva ett dike för en vattenledning och blev tilldelade 200 meter var att handgräva med spade. Ända upp till tre meter djupt kunde diket vara. Rören till ledningen var av gjutjärn, 40 cm i diameter och sex meter långa. När vattenledningen var färdig och diket återfyllt, också det med handkraft, fick Axel som nästa arbetsuppgift hjälpa några bergsprängare att vända borrh. Två man slog med slägga på borren och han satt och höll i borren och vred på den så att den inte skulle fastna. När solleröborna reste hem före jul åkte dom tåg och råkade komma på ett tåg med militärer som var på väg hem på permission över jul, så det blev väldigt trångt och stökigt på hemresan.

Rundviksverken. Kanske dags för hemfärd? Fr.v. Anders, Flint Anders, Ryss Albert, två rundviksbor, Flint Hilda, Trapp Nils, Svarvkitt Rune och Bom Axel.

Efter andra världskrigets slut begav sig Anders söderut på cykel för att söka arbete och fick det också på flera orter innan han kom till Oskarshamn. Där anställdes han som schaktmästare och blev kvar tills han 1947 köpte en grävmaskin och startade egen schaktfirma.

Han hade som mest tre grävmaskiner igång och hade flera anställda. Det är många solleröpojkar som börjat köra grävmaskin hos Svarvkitt Anders, bl.a. Löv Bror (som senare startade egen firma), Bock Verner, Busull Einar, Stenis Ingmar, Fräs Lennart m.fl. De flesta arbetena utfördes inom socknen och i grannkommunerna, med vatten och avloppsledningar och grävning för

Den första grävmaskinen? Som synes på maskinen var systersonen Rune med i firman från början.

husgrunder i en allt mer tilltagande byggrusch. Stenrösen i mängd grävdes ner på ön i det pågående laga skiftet. Även vägar byggde Anders och hans arbetslag, bl.a. den från Lövbeksbron förbi Fjärden på östra sidan till Umsisjön, i slutet av 50-talet.

Löv Bror som var med när Anders fick hit den första grävmaskinen berättar, att maskinen kom på järnvägsvagn till Vika station och det blev stor folksamling för att se den. Anders skulle köra ner den från vagnen och lyckades efterhand med det konststycket. Med vissa problem tog han sig ner, efter att ha läst instruktionsboken i flera omgångar. Första arbetet de tog sig an blev att rensa en av åarna i Vika. Efter det tog arbetet fart och många orter besöktes, bl.a. Mockfjärd där fabriken för elementhus höll på att byggas, Äppelbo där en snickerifabrik skulle byggas, Vansbro, Orsa, Stackmora m.fl.

I Färnäs hade de också varit och grävt men inte fått någon betalning för det, så Anders tog Bror med sig och de åkte buss dit och träffade en karl som var skyldig Anders för arbete som blivit gjort. Efter att ha diskuterat ett tag kom de överens och mannen gick för att hämta pengar och kom tillbaka med flera tygsäckar med enkronor för att betala de två tusen han var skyldig. En begagnad liten lastbil ingick också i likviden. Anders hade då inget körkort men tog ett så fort tillfälle gavs.

Anders var i en granngård och grävde ett täckdike. Det kom berg i vägen så det måste sprängas. Han hade en bensindriven bergbormaskin och gjorde några hål, för spränga det ville han, innan han tog kväll för att inte väcka morgontrötta grannar. Han laddade, tände och ropade "Här ska sprängas, tänt var det här", det smäll och det värre än vanligt, täckningen var inte den bästa. En kraftledning 50 meter bort kom i vägen för en sten så en tråd gick av och hamnade på de andra trådarna och halva ön blev utan ström.

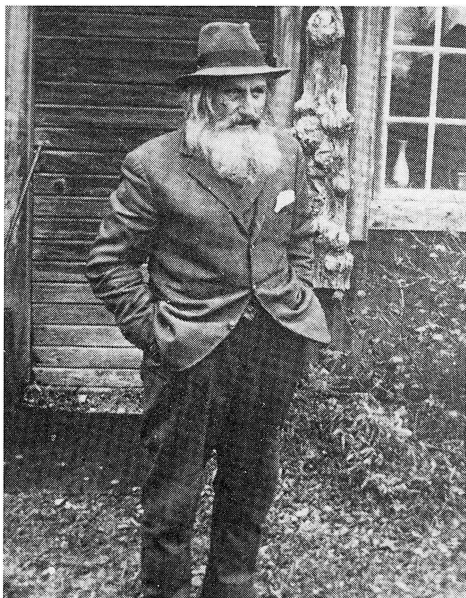
Anders sittande på trappen till vagnen, där han brukade sitta och gå igenom posten eller läsa tidningen.

En stor arbetsvagn från tiden som entreprenör blev hans bostad de sista åren. Den stod uppställd intill den gård där han föddes. Vagnen som han bodde i var ca 10 m², hade en tvåvåningssäng längst in, men den var för det mesta full av böcker och allehanda saker så han sov på en bänk utmed ena långväggen i stället.

I vagnen fanns varken vatten eller avlopp, men bastun i skolan besökte han varje vecka. Inte heller radio, tv eller telefon fanns det i vagnen, böckerna blev desto mer använda och vällästa. Värmen kom från elektriska element men under kalla nätter på vintrarna var det knappt varmgrader i vagnen. Maten åt han för det mesta kall, som han alltid gjort.

Astronomi var han mycket intresserad av och han stod många stjärnklara kvällar ute för att titta efter olika planeter och stjärnbilder. Vintergatan synade han särskilt noggrant och försökte sig på att spå väder efter olika skiftningar i den.

Geologi var ett annat stort intresse, där han ofta knackade i sten och visade besökande vilka olika mineraler som fanns i dem. Slagrutan använde han ofta och gärna för att visa vilka krafter som finns i marken, för att söka efter vattenådror men också för att finna borttappade saker. Anders var ibland något förgrymmad på vetenskapsmännen som inte ville erkänna en sån given sak som slagrutan. Han tog den på en öppen plats där solen kunde lysa på den från flera väderstreck och för det mesta av rönn.

Anders framför ingången till sin verkstad, på väggen bredvid dörren hänger virke från en torr tall och väntar på turen att förädlas.

För ovanlighetens skull har han här skor på fötterna. Han gick ofta barfota från tidigt på våren till sena hösten även när han gick till cafeterian för att få sig en kopp kaffe och diskutera dagens händelser.

I många år fanns han på plats bredvid sin egenhändigt byggda träsvärv i den gamla ladugården intill sin bostad. Där tillverkade han lampor, skålar, vaser m.m. av många olika träslag. Anders använde inte de svenska namnen på träden som tall, björk eller en, utan de latinska **pinus**, **betula** och **juniperus**. Han tog gärna med sig besökare in i verkstaden och undervisade dem i konsten att svarva. I verkstaden fanns heller ingen värme så det var rått, kallt, fuktigt och dammigt och således ingen nyttig miljö att vistas i så ofta som han gjorde.

Vid 68 års ålder begav sig Anders åter på vandring. Han fick skjuts till Orsa och gick sedan till fots mot Härjedalsfjällen, han vandrade omkring tre mil varje dag och gjorde experiment och utförde mätningar med de instrument som han hade med sig. Efter omkring 30 dagar kom han ut till kusten i Nordmaling och Rundviksverken, där kunde han nu träffa sina gamla bekanta och se sin gamla arbetsplats som nu hade moderniserats åtskilligt. I ett tidningsurklipp från den 12 sept. 1969 ur Västerbottens folkblad går att läsa om "stålfarfar" som gått genom Härjedalen via Vålådalen, Åre, Strömsund, Dorotea och Åsele efter skogsstigar och otaliga fjäll ner mot kusten. Det var under den här vandringen som Anders träffade konstnären Bror-Eric som här fann ett fint motiv att avporträttera, så numera finns Anders på vykort som sprids över hela världen.

Under den långa vandringen träffade Anders konstnären Bror Eric, som fäste honom på vykort och fångade hans vaksamma men samtidigt nyfikna blick på ett suveränt sätt.

När Anders gick bort vid 81 års ålder, efter en kort tids sjukdom försvann åter en känd salleröprofil för alltid, för att leva kvar i våra minnen för lång tid framöver.

Ullas Arne